

MUNI
SPORT

Alternativní a inovativní didaktické metody a formy

Alternativní a inovativní metody a formy

alternativní (alter = jiný, druhý) a **inovativní** didaktické formy a metody = **netradiční, méně běžné, nestandardní** – např.:

- jiná délka vyučovací jednotky
- neobvyklé uspořádání učebny
- originální postupy učení
- ...

dějiny vzdělávání (školy) = **konfrontace** mezi standardní a alternativní koncepcí (= alternativa)

vývoj alternativního vzdělávání → inovativní školy

Etapy vývoje alternativního vzdělávání – 1.

1. historické počátky =

odpověď na stabilizaci určité koncepce, např.:

- **Sokrates** (469/470–399) – aktivizační dialogická metoda
- **Vittorino da Feltre** (1378–1446) – koncepce školy „La Giocosa“ (hravá, radostná, příjemná, ...) pro šlechtické i nadané **chudé** chlapce = rozvoj **„zdraví těla, síly charakteru a bohatství mysli“**
- **Komenský** – pansofická škola potocká (1651) – dramatická výchova, spolupráce s rodiči, ...

Etapy vývoje alternativního vzdělávání – 1.

1. historické počátky =

odpověď na stabilizaci určité koncepce, např.:

- **jezuitská kolej** (1540 – tovaryšstvo Ježíšovo)
  - zpočátku „inovativní“ škola – nové metody formy, obsah
  - bezplatná výuka = **sociální otevřenost**
  - mírnější kázeň – dozor + soutěžení
  - přesná organizace výuky – celodenní vzdělávací systém
  - divadelní hry + **tělesná výchova**
  - progresivní didaktické prostředky – např. knihy Komenského
  - ...

Etapy vývoje alternativního vzdělávání – 2.

2. teoretická východiska alternativního vzdělávání =
18. a 19. století, např.:

- **J.-J. Rousseau** – svobodná a přirozená koncepce vzdělávání, význam smyslů – vlastní empirie
- **Immanuel Kant** (1724–1804) – soukromá experimentální domácí škola – „**svobodně užívat svého rozumu**“
- **Lev Nikolajevič Tolstoj** (1828–1910) – svobodná, radostná, činná a kreativní škola – umělecké vzdělávání

Etapy vývoje alternativního vzdělávání – 3.

3. vznik klasických alternativních modelů vzdělávání (škol)

= přelom 19. a 20. st. až 30. léta 20. st. =

v rámci globální **reformní pedagogiky**, např. škola:

- **waldorfská, jenská, daltonská, freinetovská, ...**
- **české pokusné školy** (1. republika), např.:
  - 1926–1930 zdravá škola **Dětská farma** – **Eduard Štorch** (1878–1956), vltavský ostrov v Praze
  - cíl = v kontaktu s přírodou upevňovat zdraví, rozvíjet schopnosti, zvědavost, samostatnost, sociální chování
  - **zlínské školství** (Baťovy školy práce)

Etapy vývoje alternativního vzdělávání – 4.

4. rozvoj inovativních koncepcí = 60. a 70. léta 20. st., např.:

- 60. léta 20. st. – teorie **odškolnění** (Ivan Illich, 1926–2002) = **radikální kritika institucionálního vzdělávání** (škol) → **vrátit učení do běžných životních** a pracovních **souvislostí**
- 1974 – inovativní **koncepce vzdělávání Tvind** (Dánsko) = **učení se prostřednictvím jednání v praxi**, obsah výuky = především sociální a politické problémy
- **u nás od 90. let:** aplikace „klasických alternativních modelů“ + zdravá škola, projektové vyučování ad.

Východisko alternativních koncepcí = kritika

John Dewey (1859–1952) – **kritika „klasické“ koncepce vzdělávání:**

„Snad jsem trochu přeháněl, chtěje odhalit typické body staré výchovy: její pasivitu v chování se žáků, její mechanické utvoření mas z dětí, jednotvárnost učebního plánu a metod. Možno to shrnout v konstatování, že těžiště (starého vzdělávání – V. J.) leží mimo dítě. Je v učiteli, v učebnici, někde a kdekoliv vám libo, vyjma bezprostřední pudy a činnostní instinkty samého dítěte. ... Nuže změna, jež se dostavuje do naší výchovy, je přesunutí těžiště. Je to změna, revoluce nikoliv nepodobná revoluci způsobené Koperníkem, jenž posunul astronomický střed ze země na slunce. V našem případě dítě se stává sluncem, okolo něhož výchovné prostředky se otáčejí; ono je středem, okolo něhož jsou organizovány“ (Dewey, 1904, s. 35)

Projektová výuka

východisko **John Dewey** (1859–1952) + dotváří **William Kilpatrick** (1871–1965) + nový zájem – 70. léta 20. století:

- snaha **překonat nedostatky běžného vzdělávání** =
- izolovanost a **roztríštěnost vědění**
- **odtrženost** od životní praxe
- **zmechanizování** a strnulost vzdělávání
- **odcizení** od zájmů učících se
- pamětní či jednostranně **kognitivní učení**
- **nízká motivace**

Projektová výuka – průběh

1. konkrétní a praktická **činnost**

(v dílně, v laboratoři, na zahradě, v kuchyni, ...)

2. při činnosti **narážení na problémy** →

pro jejich překonání se musí získat informace = vědění = **teorie** (v knihovně, v muzeu, ...)

3. **dokončení** praktické činnosti

na základě **teoretického poučení**

(= nový vztah praxe → teorie → praxe)

Projektová výuka – průběh

1. volba situace = **skutečný problém**
2. diskuse → **plán řešení** zvoleného problému = formulace otázek, stanovení formy výsledku (sdělení, dokumentace, model, zpráva, ...)
3. **činnosti**, související s řešením problému:
  - rozdělení rolí
  - práce s informacemi
  - ...
4. závěr projektu = zhodnocení a **zveřejnění výsledků**

Projektová výuka

Výhody:

- **rozvoj zájmů** ← aktuální problém
- podpora **kooperace** učících se
- jasné **propojení teorie s praxí**
- ne učení pro učení X **učení konáním** = řeším reálný problém

Omezení:

- vysoká **časová** náročnost
- **materiální, organizační**, místní ... **požadavky**
- obtížnější hodnocení

Inovativní pojetí vzdělávání

Impulzy pro inovativní pojetí vzdělávání:

- viz kritika = stálá
- dynamický **rozvoj vědy** = otevřené, **mění se vědění** → odraz ve vzdělávání („konec velkých vyprávění“)
- **psychologické podněty** – **jedinečné styly učení**, potřeba konstruovat vzdělání, vlastní tempo, ...
- ideové, politické, ... požadavky – vzdělávání = respektování individuality edukantů, vyrovnávání úrovně, ...

Brainstorming

Brainstorming = „burza nápadů“, „bouře mozků“

- vznik 1939 – **Alex Faickney Osborn**, USA
- = **řešení** nastoleného **problému formou diskuse**
- **východisko** = lidé se bojí vyslovit myšlenky ← obava z kritiky
- → metoda **odbourávající obavy**
- primární využití = reklama a obchod
- úspěšná **aplikace ve vzdělávání** – průběh:
  - **nastolení problému** – generování **co nejvíce návrhů řešení**
  - zapisování **všech** návrhů (= kvantita)
  - diskuse k návrhům – hledání nejlepších – cca 10 % (kvalita)
  - skupina nachází **společné řešení**

Brainstorming – modifikace:

- **brainwriting** – stejný princip – **psaná** forma:
  - napsaný námět – poslán dál – doplnění – diskuse
  - společné hledání nejlepšího řešení
- **pingpongový brainstorming** – práce s nápady ve **dvojicích**
- **metoda 635** – 6členné skupiny – každý 3 písemné návrhy – předává je 5krát dalšímu členu skupiny
- **snowballing** (metoda sněhové koule) – jedinec zapíše návrh řešení problému – utvoří dvojici – společná diskuse návrhů – dvojice vytvoří čtveřice – společná diskuse návrhů – ...

Výuka (vzdělávání) dramatem

Dlouhá tradice

- antický Řím – vzdělávání řečníků, právníků, ...
- Jan Amos Komenský – školní divadelní hry
- jezuité – školní divadlo
- navazuje na inscenační metody = jen divadelní prvky

Výuka dramatem – různé koncepty, ale **typické rysy** =

- **drama** = problém, konflikt = impulz pro aktivní jednání postav
→ snaha vyřešit situaci
- **divadelnost** = hra fiktivních rolí divákům (sobě, ...)

Výuka (vzdělávání) dramatem – průběh

1. **příprava** – výběr tématu = dramatické východisko, napětí, kontrast = vytvoření fiktivní situace, rozdělení rolí, tvorba časového plánu, ...
2. tvořivá hra jednotlivých rolí = **realizace dramatu** (s pokyny – bez pokynů, delší – kratší nácvik, ...)
3. závěrečné **zhodnocení** – **diskuse**

Výuka (vzdělávání) dramatem

- = komplexní pojetí učení = **rozvoj celé osobnosti** =
- **vědomostí** – dle zvoleného tématu
- **dovedností** – komunikativní, sociální, řešit úkoly, ...
umělecké
- **postojů a hodnot** (řešení konfliktu, mravních dilemat, ...)
- vysoce **aktivizační komplexní metoda**
- mimořádně **efektivní metoda** („empirie na celý život“)
- **časově velmi náročná**
- **využití** – **více času** → kurzy, soustředění, ...

Učení v životních situacích

- = **příprava a realizace vybrané aktivity**
- = propojení teorie s praxí
- např. příprava exkurze, výletu, kurzu, závodů, soustředění →
- studium dopravy, institucí, organizace, stravování, ...

Hlavní rysy:

- primární **aktivita učícího se** – příprava a realizace situace
- **iniciování** = podněcování, ovlivňování, ... situace
- aktivní **participace** = spoluúčast – odpovědnost, ...
- **experimentování** – aktivní zasahování do všech fází
- ...